

STANISŁAW GOMUŁKA, CURRICULUM VITAE

Szczegóły personalne:

Data i miejsce urodzenia: 10 września 1940, Krężoły, Polska. Obywatelstwo polskie, a od 29 marca 1979 także brytyjskie. Żona Joanna (z domu Majerczyk) od 1964, syn Michał, ur. 30 grudnia 1969, wnuki Felix (ur. 2005) i Max (ur. 2007).

Wykształcenie:

Liceum Ogólnokształcące w Jędrzejowie 1953–1957 i Wydział Matematyczno-Fizyczny Uniwersytetu Warszawskiego 1957–1962. Praca i dyplom magisterski w dziedzinie teorii fizyki ciała stałego. Na podstawie tej pracy publikacja (współautor M. Myszkowski): „Interaction of Electron on the Donor Center with the Crystal Lattice in Germanium and Silicon”, *Physical Review*, vol. 134, No. 4a, 18 May 1964, pp. A1102–A1106. Praca doktorska z ekonomii, w dziedzinie teorii wzrostu gospodarczego, obroniona w 1966 roku na Uniwersytecie Warszawskim.

Praca zawodowa w Polsce, lata 1962-1969:

1962-1965, Wydział Ekonomiczny Uniwersytetu Warszawskiego;
1965-1966, Zakład Badań i Doświadczeń Stolarstwa Budowlanego, Warszawa;
1966-1968, Instytut Handlu Wewnętrznego, Warszawa; jednocześnie stypendium habilitacyjne Polskiej Akademii Nauk;
Od połowy 1968 do końca 1969 roku bez pracy.

Praca zawodowa za granicą, lata 1970-2005:

1970, styczeń–wrzesień, stypendium Duńskiej Akademii Nauk, wydział ekonomiczny Uniwersytetu w Aarhus;
1970-2005, London School of Economics and Political Sciences, University of London, wydział ekonomiczny, zatrudnienie na stałe od 1976; w tym czasie także:
1972-1973, wydział ekonomiczny Uniwersytetu w Aarhus, Dania;
1980-1981, Netherlands Institute for Advanced Studies in Social Sciences and Humanities w Wassenaar, Holandia;
1984–1985, wydział ekonomiczny Uniwersytetu Pensylwanii w Filadelfii, USA;
1985, lipiec–wrzesień, Instytut Hoovera Uniwersytetu Stanforda w Palo Alto, USA;
1986, Instytut Harrimana Uniwersytetu Columbia w Nowym Jorku, USA;
1989, sierpień–styczeń 1990, Instytut ds. Rosji i Europy Wschodniej Uniwersytetu Harvarda w Cambridge, MA, USA.

Główne wyróżnienie akademickie:

Na podstawie liczby odnośników do prac odnotowanych w Social Sciences Citation Index, włączony do: *The International Who is Who of the World's major economists of the last three centuries*, 2nd edition: 1986, 3rd edition: 1999.

Doktorat Honoris Causa Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Odnaczenia państwowe: 2014, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski

Pozycje doradcze i inne:

1983–1984 konsultant OECD ds. ekonomicznych skutków międzynarodowego transferu technologii;
1985 konsultant Międzynarodowego Funduszu Walutowego ds. Polski.
1989 konsultant Komisji Europejskiej ds. Europy Wschodniej;
1989–1994 i 1998–2002 doradca kolejnych ministrów finansów Polski i członek Rady Makroekonomicznej przy Ministrze Finansów;
1990–1991 negocjator Polski z klubami Paryskim i Londyńskim w sprawie zmniejszenia polskiego długu zagranicznego i członek tzw. Grupy Strategicznej wicepremiera Balcerowicza;

- 1991 doradca A. Gajdara w Moskwie ds. reform i polityki gospodarczej;
- 1993 członek zespołu ministra J. Rokity ds. reformy Centrum Rządu;
- 1995–1997 doradca prezesa NBP;
- 1990–1998 dyrektor programu badań krajów w okresie transformacji w London School of Economics' Centre for Economic Performance;
- 1989–1991 *Journal of Comparative Economics*, członek panelu redakcyjnego;
- 1991–2000 członek Rady Naukowej Instytutu Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk;
- 1992–2000 członek Rady Naukowej CASE;
- 1994–1998 członek Rady Naukowej Instytutu Spraw Publicznych;
- 1997–1998 członek Rady Integracji Europejskiej przy Prezesie Rady Ministrów;
- 1996–2001 *recurrent professor of economics* w Central European University, Budapeszt;
- 1996–2006 *professor of economics* w College of Europe, Natolin;
- 2000–2006 *Ekonomia*, członek Rady Programowej;
- 2002–2006 główny ekonomista Grupy PZU w Polsce;
- 2006–2009 *Bank i Kredyt*, członek Rady Programowej;
- 2008, 3.01–18.04 podsekretarz stanu w Ministerstwie Finansów;
- 2008, lipiec– główny ekonomista Business Centre Club.
- 2010, styczeń - kwiecień członek Narodowej Rady Rozwoju (NRR) przy Prezydencie RP
- 2013- członek korespondent Polskiej Akademii Nauk
- 2015- członek NRR

Zajęcia dydaktyczne:

- Wykłady: Teoria wzrostu gospodarczego;
 Teoria innowacji i wzrostu gospodarczego;
 Zasady teorii makroekonomii;
 Zasady teorii mikroekonomii;
 Ekonomia porównawcza;
 Reformy systemów ekonomicznych.

Publikacje naukowe ekonomiczne:

1. Publikacje po polsku do 1990 roku:

1. „Ogólny przypadek problemu renowacji”, *Biuletyn Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Warszawskiego*, nr 13.
2. „Ekonomiczny czas życia maszyn”, *Biuletyn Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Warszawskiego*, nr 13.
3. „Równanie ruchu współczynnika kapitałochłonności”, *Ekonomista*, nr 2, 1966, s. 347–373, .
4. „Równanie ruchu współczynnika kapitałochłonności i problem optymalnego sterowania”, *Ekonomista*, 1966, s. 791–834.
5. (z Joanną Majerczyk-Gomułka), „O względności optymalnej stopy akumulacji”, *Ekonomista*, 1967, s. 949–968.
6. „Optymalny podział nakładów pracy i kapitału pomiędzy sektor konwencjonalny i sektor technologiczny”, *Ekonomista*, nr 3, 1968, s. 613–637.
7. „Postęp techniczny i wzrost długofalowy”, *Ekonomista*, nr 1, 1969, s. 271–298.
8. *Wkład pracy, kapitału i postępu technicznego do wzrostu produkcji przemysłowej w Polsce, 1957–1967*, Główny Urząd Statystyczny Polski, Warszawa 1969, s. 1–69.
9. „Stabilizacja, reformy i wzrost gospodarczy w Polsce, 1989–1990”, *Gospodarka Narodowa*, jesień 1990.

2. Publikacje (głównie w języku angielskim)

Książki

10. *Inventive Activity, Diffusion and the Stages of Economic Growth*, Aarhus: Institute of Economics, University of Aarhus 1971.
11. *West-East Technology Transfer and its Contribution to East's Economic Growth* (z A. Novem), Paris: OECD 1984.
12. *Growth, Innovation and Reform in Eastern Europe*, Madison: University of Wisconsin Press and Wheatshaf Books, 1986, przekład japoński 1988.

13. *Economic Reforms in the Socialist World*, London: Macmillan 1969 (jako współred. nauk. i autor).
14. *The Theory of Technological Change and Economic Growth*, London, New York: Routledge 1990, przekład polski 1998.
15. *Polish Paradoxes*, London, New York: Routledge 1990 (jako współred. nauk. i autor).
16. *Emerging From Communism: Lessons from Russia, China and Eastern Europe*, Cambridge, MA: MIT Press 1998 (jako współred. nauk. i autor).

Artykuły

17. „Technical Progress and Long-Run Growth” (z A. Chilosim), *Rivista di Politica Economica*, 1979. Selected papers from (Italian version) *Rivista di Politica Economica*, 1, 1969, wersja polska: *Ekonomista*, 1, 1969, rosyjska: *Ek. Mat. Met.*, 6, 1969.
18. „Extensions of the ‘Golden Rule of Research’ of Phelps”, *Review of Economic Studies*, January 1970.
19. „Technological Condition for Balanced Growth: A Criticism and Restatement” (z A. Chilosim), *Journal of Economic Theory*, October 1974.
20. „Testing for Realism of Five Year Plans” (z P. Wilesem), w: M. Lago (red.), *Comparative Economic Systems*, Pittsburgh: Pittsburgh University Press 1975.
21. „Technological Condition for Balanced Growth: A Note on Professor Whitaker’s Contribution”, *Journal of Economic Theory*, October 1976.
22. „Import-led Growth: Theory and Estimation” (z J.D. Sylwestrowiczem), w: L. Altman (red.), *On the Measurement of Factor Productivities: Theoretical Problems and Empirical Results*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1976.
23. „Soviet Postwar Industrial Growth, Capital-Labour Substitution and Technical Changes: A Re-examination”, w: Z. Fallenbuchl (red.), *Economic Development in the Soviet Union*, vol. 2, *Sectoral Analysis*, Westport: Praeger 1976.
24. „Do New Factories Embody Best Practice Technology? – New Evidence”, *Economic Journal*, 86, December 1976, s. 859–863.
25. „Slowdown in Soviet Industrial Growth 1947–75 Reconsidered”, *European Economic Review*, 10, 1977.
26. „Economic Factors in the Democratization of Socialism and the Socialization of Capitalism”, *Journal of Comparative Economics*, 1, 1977, s. 389–406.
27. „A Simple Mathematical Model of the World Oil Cartel” (with J. Gomulka), w: O. Kyn, W. Schrettl (red.), *On Stability of Contemporary Economic Systems*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1978.
28. „Growth and the Import of Technology: Poland 1971-1980”, *Cambridge Journal of Economics*, 2, 1978, s. 1–16.
29. „Britain’s Slow Industrial Growth: Increasing Inefficiency versus Low Rate of Technical Change”, w: W. Beckerman (red.), *Slow Growth in Britain: Causes and Consequences*, Oxford: Oxford University Press 1979.
30. „The Polish Crisis: Will it Spread and What Will be the Outcome?” w: J. Drewnowski (red.), *Crisis of the East European Economy*, London: Croom Helm 1982.
31. „Macroeconomic Reserves, Constraints and Systemic Factors in the Dynamics of the Polish Crisis 1980–1982”, *Yearbook of East-European Economics*, March 1983.
32. „Industrialization and the Rate of Growth: Eastern Europe 1955-75”, *Journal of Post-Keynesian Economics*, V (3), 1983, s. 388–396.
33. „Specific and Systemic Causes of the Polish Crisis 1980-82”, *Slavic and Soviet Studies*, no. 5, vol. 36 (1–2), 1983, s. 39–57.
34. „The Incompatibility of Socialism and Rapid Innovation”, *Revue d’etudes comparatives Est-Ouest*, no. 3, vol. 15, 1984.
35. „The Reformed Polish Economic System 1982–1983” (z J. Rostowskim), *Soviet Studies*, vol. 36, July 1984, s. 386–405.
36. „Kornai’s Soft Budget Constraint and the Shortage Phenomenon: A Criticism and Restatement”, *Economics of Planning*, October 1985.
37. „The Incompatibility of Socialism and Rapid Innovation” (revised version), w: M. Schaffer (red.), *Technology Transfer and East-West Relations*, London: Croom Helm 1985.
38. „Soviet Growth Slowdown: Duality, Maturity and Innovation”, *American Economic Review*, Papers and Proceedings, May 1986.
39. „Soviet Equilibrium Technological Gap and the Post-1975 Productivity Slowdown”, *Economics of Planning*, 1986.
40. „Catching-Up”, hasło w: *Palgrave: A Dictionary of Economic Theory and Doctrine*, Macmillan, 1987.

41. „Reforms the IMF and the World Bank Should Promote in Poland”, w: P. Marer, W. Siwinski (red.), *Creditworthiness and Reform in Poland*, Bloomington: Indiana University Press 1988.
42. „The Gerschenkron Phenomenon and Systemic Factors in the Post-1975 Growth Slowdown”, *European Economic Review*, 32 (1–2), 1988.
43. „An International Comparison of Material Intensity” (z J. Rostowskim), *Journal of Comparative Economics*, December 1988, no. 4, vol. 12, s. 475–501.
44. „Variation in Innovation Rates Among Countries and Over Time: First Hat-Shape Relationship”, *Oeconomica Polona*, no. 3–4, 1989.
45. „Gorbachev’s Economic Reforms in the Context of the Soviet Political System”, w: S. Gomulka et. al. *Economic Reforms in the Socialist World*, London: Macmillan 1989.
46. „The Innovation Rate and Kalecki’s Theory of Trend, Unemployment and the Business Cycle” (z A. Ostaszewskim i R.O. Daviesem), *Economica*, 57, s. 525–540, 1990, przedruk w: M. C. Sawyer (red.), *Intellectual Legacies in Modern Economics: The Legacy of Michal Kalecki*, vol. 1; An Elgar Reference Collection, Cheltenham: E.E. Publishing 2000.
47. „Reform and Budgetary Policies in Poland, 1989–1990”, *European Economy*, no. 43, March 1990.
48. „The Causes of Recession Following Stabilization”, *Comparative Economic Studies*, vol. 32 (2), Summer 1991.
49. „Poland”, w: P. Marer, S. Zecchini (red.), *The Transition to a Market Economy*, vol. 1, Paris: OECD 1991.
50. „World Bank - Supported Adjustment Programme: Lessons for Eastern Europe: A Comment”, w: V. Corbo et. al. (red.), *Reforming Central and Eastern European Economies: Initial Results and Challenges*, Washington D.C.: World Bank 1991.
51. „Summing-up and Overview”, w: Corbo et. al. (red.), *op. cit.*, jak poz. 50.
52. „The Puzzles of Fairly Fast Growth and Rapid Collapse under Socialism”, *Development and Economic Policy Forum*, Seoul, December 1991.
53. „Polish Economic Reform, 1990–91: Principles, Policies and Outcomes”, *Cambridge Journal of Economics*, vol. 16, September 1992, s. 355–372.
54. „How to Create a Capital Market in a Socialist Economy for the Purpose of Privatisation”, w: A.R. Prindle (red.), *Banking and Finance in Eastern Europe*, London: Woodhead Faulkner 1992.
55. „Kornai’s Road to a Free Economy in Light of Polish Experience” (recenzja), *Journal of Comparative Economics*, 16, June 1992, s. 287–293.
56. Economic Reforms in Poland, 1989–91: Aims, Policies and Outcomes”, w: A. Cleese, J. R. Tökés (red.), *Preventing a New East-West Divide: The Economic and Social Imperatives of the Future Europe*, Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft 1992.
57. „Polish Economic Reform: Principles, Policies and Surprises”, w: M. Keren, G. Ofer (red.), *Trials of Transition: Economic Reform in the Former Communist Bloc*, New York: Westview Press 1992.
58. „A Contribution to a Debate on the Transition of Post-Communist Economies to a Market Economy”, *Acta Oeconomica*, vol. 44 (3–4), 1992, s. 277–282.
59. „National Economic Planning”, hasło w: *Blackwell Dictionary of Twentieth Century Social Thought*, Chichester: Blackwell 1993.
60. „On the Design of Economic Policy: The Challenge of Eastern Europe”, w: H. Siebert (red.), *Economic Growth in the World Economy*, Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck) 1993.
61. „Budżet a inflacja: średniookresowy model i symulacje”, *Ekonomista*, maj 1993.
62. „Poland: Glass Half Full”, w: R. Portes (red.), *Economic Transformation in Central Europe*, Luxembourg: EC’s Official Publication; London: CEPR 1993.
63. „Economic and Political Constraints During Transition”, *Europe-Asia Studies* (poprzednio *Soviet Studies*), January 1994.
64. (z P. Jasińskim) „Privatisation in Poland 1989–1993: Policies, Methods and Results”, w: S. Estrin (red.), *Privatisation in Central and Eastern Europe*, London: Longman 1994.
65. „Budget Deficit and Inflation in Transition Economies”, w: V. Barta, M. Schneider (red.), *Stabilization Policies at Crossroads*, IIASA, Luxemburg: Austria 1994.
66. (z N. Barrem i I. Tomesem) „Economic, Institutional and Political Constraints”, w: N. Barr, *Labour Markets and Social Policy in Central and Eastern Europe*, Oxford: Oxford University Press 1994.
67. „A Gap in Transition Models? A Reply”, *Europe-Asia Studies*, vol. 46, no. 5, 1994.

68. „The Financial Situation of Polish Enterprises and its Impact on Fiscal and Monetary Policies”, *Economics of Transition*, vol. 2, no. 2, June 1994.
69. „Lessons from Economic Transformation and the Road Forward”, Centre for Economic Performance, London School of Economics, Occasional Paper No. 5, May 1994, przekład włoski: *Europa*, vol. 2, 1994.
70. (z M. Borowskim), „Poland: Policies for Growth 1994–1997”, *World Development Finance*, no. 2, 1994.
71. „The IMF-Supported Programmes of Poland and Russia, 1990–1994: Principles, Errors and Results”, *Journal of Comparative Economics*, vol. 20, July 1995, s. 316–346.
72. „The Financial Situation and Bad Debts of Enterprises in Poland”, w: R. Holzmann et. al. (red.), *Output Decline in Eastern Europe*, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers 1995.
73. „The Puzzles of Fairly Fast Growth and Rapid Collapse under Socialism”, w: D. Perkins (red.), *Economic Growth and Social Capability*, London: Macmillan 1995.
74. (z J. Lane'em) „Recession Dynamics in a Transition Economy Following an External Price Shock”, *Structural Changes and Economic Dynamics*, June 1997.
75. „Comments on Stanley Fischer et. al., From transition to markets: evidence and growth prospects”, „Comments on Gerard Roland, Political constraints and the transition experience”. „Comments on Jacek Rostowski, Comparing two great depressions: 1929-33 to 1989-93”, w: S. Zecchini (red.), *Lessons from the Economic Transition: Central and Eastern Europe in the 1990s*, Dordrecht: Kluwer Academic Press; Paris: OECD 1997.
76. „The Quest for Rapid Sustainable Growth in Transition Economies: Theory and Policies”, w: P. Gaspaar (red.), *Macroeconomic Issues of Recovery in Transition Economies*, Budapest: Akademiai Kiado, 1997.
77. „Comments on David Begg's 'Disinflation in Central and Eastern Europe: The Experience to Date'”, w: C. Cottarelli, G. Szapary (red.), *Moderate Inflation: The Experience of Transition Economies*, Washington D.C.: International Monetary Fund and National Bank of Hungary 1998.
78. „The Polish Model of Transformation and Growth”, *Economics of Transition*, vol. 6 (1), 1998, s. 161–171.
79. „Managing Capital Flows in Poland, 1995-1998”, *Economics of Transition*, vol. 6 (2), 1998, s. 389–396.
80. „Output: Causes of the Decline and the Recovery”, w: P. Boone, S. Gomulka, R. Layard (red.), *Emerging from Communism: Lessons from Russia, China and Eastern Europe*, Cambridge, MA: MIT Press 1998.
81. „Managing Capital Flows in Poland, 1995–1998” rozdz. w: Z. Drabek, S. Griffith-Jones (red.), *Managing Capital Flows in Turbulent Times: The Experience of Europe's Emerging Economies in Global Perspective*, Armonk, NY: M.E. Sharpe 1999.
82. „Był najlepszy”, w: P. Gajdziński (red.), *Balcerowicz na gorąco*, Poznań: Dom Wydawniczy Rebis 1999.
83. „Growth Convergence: A Comment on Warner”, w: L. Orłowski (red.), *Transition and Growth in Post Communist Countries*, Cheltenham: Elgar Publications 2001.
84. „Macroeconomic Policies and Achievements in Transition Economies, 1989-1999”, *Economic Survey of Europe*, vol. 2/3, 2000, United Nations, Economic Commission for Europe.
85. (z J. Lane'em), „The Transformational Recession under a Limited Resources Mobility”, *Journal of Comparative Economics*, September 2001.
86. (z M. Dąbrowskim i J. Rostowskim) „Whence Reform? A Critique of the Stiglitz Perspective”, *Journal of Policy Reform*, vol. 4, no. 4, 2001.
87. „A Great Leap Forward? Pension Developments and Reforms in the Czech Republic, Hungary, Poland and Romania”, w: M. Dabrowski, J. Rostowski (red.), *The Eastern Enlargement of the European Union*, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers 2001.
88. (z M. Dąbrowskim i J. Rostowskim), „The Stiglitz-Ellerman Rejoinder: Our Main Criticisms Remain Unanswered”, *Journal of Policy Reform*, vol. 4, no. 4, 2001.
89. „Macroeconomic Performance of the Main Central European Candidates for Joining the European Union”, *Ekonomia*, nr 2, Uniwersytet Warszawski, czerwiec 2001.
90. „Poland's Road to the Euro: A Review of Options”, *Ekonomia*, nr 3, Uniwersytet Warszawski, październik 2001.
91. „National Economic Planning”, zmienione hasło z *The Blackwell Dictionary of Modern Social Thought*, second edition, Chichester: Blackwell 2001.
92. „Rok 1989”, w: W. Kuczyński, M. Niezabitowska (red.), *Dziesięciolecie Polski Niepodległej, 1989-1999*, Warszawa: United Publishers and Productions 2001.

94. „Policy Challenges within the (Enlarged) European Union: How Can Economic Convergence Be Fostered?”, w: G. Tumpel-Gugerell, P. Mooslechner (red.), Cheltenham: E.E. Publishing 2003.
95. „Institutional arrangements for the Polish Monetary Policy Council”, *Studia Ekonomiczne*, 1–2, 2004; także w: A. Malecki (red.), *Od złotego do euro*, WSB: Poznań 2005.
96. „Economic Policy Choices in Europe: Perspective of the US Model Performance”, w: W. Bieńkowski, M.J. Radło (red.), *Amerykański model rozwoju gospodarczego*, Warszawa: SGH 2006; również jako W. Bieńkowski, J.C. Brada, M.J. Radło (red.), *Reagonomics Goes Global*, New York: Palgrave Macmillan 2006.
97. „Growth versus Security: Choice and the Generational Difference in Preferences”, w: W. Bieńkowski, J.C. Brada, M.J. Radło (red.), *Growth versus Security: Old and New EU Members' Quest for a New Economic and Social Model*, London: Macmillan 2008.
98. „Inflacja, kurs walutowy, stopy procentowe, wzrost gospodarczy – nieuniknione zależności”, w: Andrzej Sopoćko (red.), *Polska w strefie euro? Nowe perspektywy wzrostu*, Warszawa: WWZ 2008.
99. „Strategia wejścia Polski do strefy euro”, w: D.K. Rosati (red.), *Euro – ekonomia i polityka*, Warszawa: Wyższa Szkoła Handlu i Prawa im. Ryszarda Łazarskiego 2009.
100. „Mechanizm i źródła wzrostu gospodarczego w świecie”, w: R. Rapacki (red.), *Wzrost gospodarczy w krajach transformacji: konwergencja czy dywergencja?*, Warszawa: PWE 2009; także jako „Mechanism and Sources of World Economic Growth”, *Poznań University of Economics Review*, vol. 9, no. 2, 2009.
101. „Transformacja ekonomiczna Polski 1989–2009: próba bilansu”, w: J. Kochanowski (red.), *W drodze do demokratycznego państwa prawa. Polska 1989–2009*, Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich 2010.
102. „Kolejne fazy polskiej transformacji: uwagi koreferenta”, w: E. Mączyńska (red.), *Konferencja PTE 2007*, Warszawa: PTE 2010.
103. *Transformacja polska, dokumenty i analizy*. Tom I 1969-1989, Tom II 1990 i Tom III 1991-1993. Jako redaktor lub współredaktor. Wydawnictwa Naukowe Scholar, Warszawa 2010-2013.
104. „Perspectives for the Euroland, Short Term and Long Term”, *The Polish Quarterly of International Affairs*, vol II, August 2012
105. „Transformacja gospodarczo-społeczna Polski 1989-2014 i współczesne wyzwania”, *Nauka*, 3/2014.
106. *Transformacja i rozwój. Teoria i polityka gospodarcza*. PWN, Warszawa 2016.

Inne publikacje:

Okolo 3000 artykułów gazetowych i wywiadów.